

J. J.

"Encyklopedia współczesna 1957", zeszyt 1, Warszawa 1957 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 2/3, 612-613

1957

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

podstawy ich poglądów i dążeń w powiązaniu z panującymi wówczas we Francji stosunkami społeczno-ekonomicznymi i politycznymi. Uzupełnieniem wstępu są komentarze do każdego artykułu, często dość obszernie. Dalej znajdujemy w książce zestawienie najważniejszych dat z historii ruchu encyklopedystów i listę głównych współpracowników *Encyklopedii* z podaniem, które dziedziny każdy z nich opracowywał. Podane są też wskazówki dotyczące dzieł o *Encyklopedii*, przy czym stwierdza się, że na temat *Encyklopedii* i ruchu encyklopedystów nie ma żadnej nowoczesnej pracy o ujęciu ogólnym. Redakcja polskiego tłumaczenia uzupełniła tekst przypisami, indeksem nazwisk oraz spisem dzieł najwybitniejszych przedstawicieli nauki i myśli społeczno-filozoficznej XVII i XVIII wieku cytowanych w artykułach wyboru, a tłumaczonych na język polski. Większość zawartych w tym spisie dzieł ukazała się w okresie powojennym.

Wyboru artykułów i opracowania komentarzy dokonał Albert Soboul. Na język polski książkę przełożyli: Julian Rogoziński (artykuły *Encyklopedii*) i Jan Guranowski (*Komentarze* i wstęp).

Przyjemne opracowanie graficzne obwoluty i strony tytułowej trzeba zaliczyć do osiągnięć projektanta St. Kazimierczyka.

Omawianą publikację warto porównać z wydaniem w roku 1952 przez Zakład im. Ossolińskich wyborem artykułów *Encyklopedii* dokonany przez E. Rzadkowską, do którego wstęp napisał Jan Kott. Ten ostatni wybór jest obszerniejszy (ponad sto artykułów lub ich fragmentów) i zawiera wiele artykułów o Polsce i z Polską związanych, których w wyborze tłumaczonym z języka francuskiego nie ma.

Zakres wyboru artykułów jest tu równie wielostronny, a przepisy opracowane starannie (choć w artykule o soli kamiennej z francuskich „battavanes“ tłumaczka nie potrafiła domyślić się używanej w Wieliczce nazwy „bałwany“).

J. J.

„Encyklopedia Współczesna 1957“ zeszyt 1, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1957, s. 64.

„Encyklopedia Współczesna“ jest wzorowana na francuskim miesięcznym wydawnictwie „Larousse Mensuel“.

W zamierzeniach wydawców ma ona dać czytelnikowi: „rzetelne, obiektywne, w formie możliwie bliskiej tradycji polskich encyklopedii i poradników dla samouków uszeregowane alfabetycznie, obszernie artykuły i informacje o najważniejszych zagadnieniach współczesności“.*

Mimo tak pięknego programu celowość wydawania „Encyklopedii Współczesnej“ stanowi przedmiot ożywionej dyskusji. Nie analizując w tym miejscu wysuwanych zastrzeżeń, trzeba jednak uznać, że posiadają one dużą dozę racji.

Zeszyt „Encyklopedii Współczesnej“ składa się z dwóch części: pierwsza zawiera około 40 alfabetycznie zestawionych artykułów o tematyce w taki czy

* A. B r o m b e r g, *Encyklopedia Współczesna*, „Życie Warszawy“ 31.III.—1.IV.1957 r.

inny sposób związanej ze współczesnością, druga — stanowi miesięczny przegląd wydarzeń politycznych, naukowych i kulturalnych.

W części pierwszej zeszytu pierwszego na uwagę zasługuje przede wszystkim artykuł o prof. Stefanie Banachu, zawierający życiorys i zarys stosunkowo mało znanej naukowej działalności tego wybitnego uczonego. Historyk nauki i techniki może też znaleźć pewne interesujące go informacje w artykułach poświęconych określonym dziedzinom wiedzy, np. analizie matematycznej, socjologii czy gałęziom techniki, jak automatyce i telewizji. W artykułach tych obok wyjaśnienia istoty i obecnych osiągnięć omawianych dziedzin znajduje się krótka historia rozwoju każdej z nich. Są to jednak wiadomości z zakresu podstawowych.

W części drugiej przegląd wydarzeń naukowych posiada charakter głównie informacyjny, ale z czasem nabierze on wartości cennego źródła historycznego, o ile oczywiście będzie prowadzony w sposób wyczerpujący i rzetelny. Dlatego kronikę trzeba uznać za najbardziej użyteczną część całego zeszytu „Encyklopedii Współczesnej“. I w tym chyba kierunku należałoby to wydawnictwo rozwijać.

O stronie wydawniczej zeszytu, niestety, nic dobrego nie można powiedzieć. Oby się polepszyła.

J. J.

Hanna Hirszfeldowa, Andrzej Kelus i Feliks Milgrom, *Ludwik Hirszfeld*, Wrocław 1956, nakł. Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, s. 168.

Profesor Ludwik Hirszfeld zmarł we Wrocławiu 7 marca 1954 r. W kilka tygodni później (30.III.1954) staraniem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego i wyższych uczelni tego miasta odbyła się sesja naukowa poświęcona twórczości zmarłego. Wygłoszone wówczas referaty są podstawą omawianej tu publikacji. Uzupełniają ją głosy dyskusyjne, krótki życiorys, bibliografia prac i fragmenty myśli zawarte w pozostawionych przez uczonego notatkach.

Z. Szymański na tle ogólnej charakterystyki twórczości naukowej i społecznej Ludwika Hirszfelda kieruje uwagę szczególnie na zagadnienie zróżnicowania grupowego krwi oraz nauczania i kształcenia lekarzy.

H. Steinhaus omawia następnie problem dziedziczenia grup krwi i dochodzenia ojcostwa, B. Popielski — naukę o grupach krwi, J. Mydlarski — seroantropologię, A. Kelus — ewolucję cech grupowych.

Prace immunologiczne uczonego przedstawiła H. Hirszfeldowa i Krzysztoporski, Rokman — badania Hirszfelda w dziedzinie pediatrii, F. Milgrom — serologię tkanki patologicznej, a W. Mański — badania nad komplemtem i koaguloreakcją.

Prace mikrobiologiczne i epidemiologiczne zostały zreferowane przez Bekierkunta, J. Morzyckiego oraz A. Falkiewicza.

Prace syntetyczne omówili: L. Fleck i H. Makower.

Po ożywionej dyskusji sesja została zamknięta przez Z. Alberta.

Książka, która — jak wiemy — stanowi dokumentację tej sesji, zawiera polską i francuską wersję wszystkich tekstów.

St. Szp.